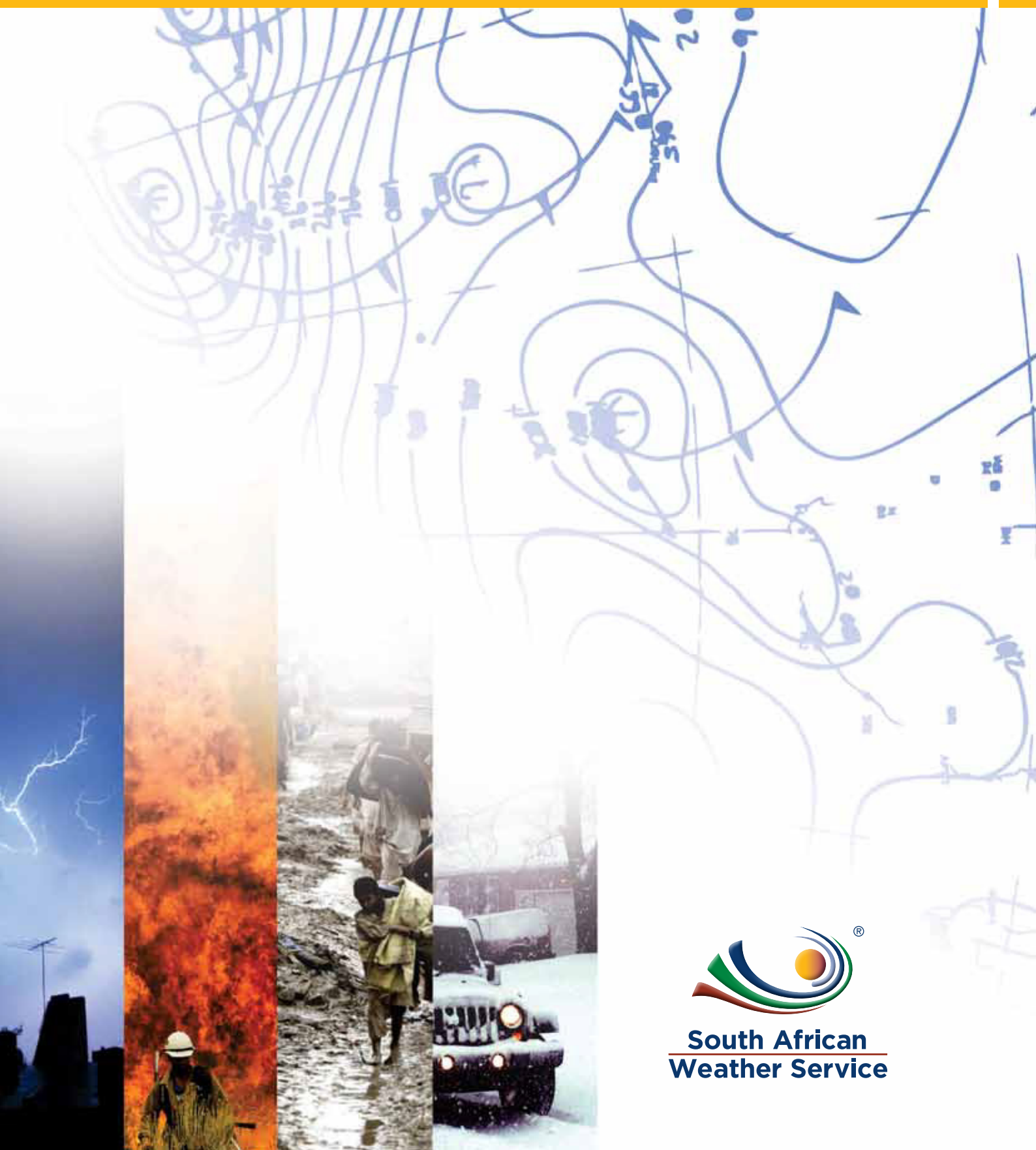

Fulo a nga ha tsivhudzo ya mutsho zwitshavhani

**South African
Weather Service**

1. Mvula ya mibvumo
2. Nyimele dza mutsho dzi elanaho na mvula dza mibvumo
 - Lupenyo
 - Dumbumazwikule
3. Dumbumukwe la Throphikhaḷa
4. Miḡalo
5. Mimuya ya maanḡa
6. Murotho na gammbugo
7. Khuli
8. U sa dzudzanyea ho kalulaho na lutsinga lwa mufhiso
9. Nyimele dzine dza ita uri mulilo u phadḡalale

Mvula dza mibvumo ndi mini nahone dzi itisa hani?

Tshirwe tsha nyimele dza mutsho tshi mangadzaho kha dzingamufhe, nga maandla nga ngomu ha shango ndi **mvula ya mibvumo**. Mibvumo iyi i bva kha makole o vhumbeahaho kha dzingamufhe ane ha ngo ima fhethu huthihi. Dzingamufhe li so ngo dzudzanyeaho ndi nyimele ine ya bvelela kha dzingamufhe musi muya une wa khou gonya ntha u tshi khou dudela na u vha u so ngo tsitsikana u fana na muya u re haneffho na uri u aluwa u tshi ya. Muya une wa khou gonya, u a fhola, fhedzi arali kha dzingamufhe hu tshi kha di vha hu so ngo dzudzanyeaho, muya uyu u do fhisa u fhira muya u re haneffho, nahone u do dzula u tshi khou gonya.

Zwi tshi khou itiswa nga uri muya une wa khou gonya u khou fhola, nga vhuya muya u do khwaṭha ha thoma u vha na muluḡeo. Aya ndi maitele ane muḡimuwo wa maḡi wa shanduka kha dzingamufhe wa vha marotha a vhonealaho a maḡi ra kona u a vhone sa makole.

Hu na nyito tharu dzine dza ṭuṭula u thoma ha kutshimbilele kwa u gonyela ntha kwa dzingamufhe kune kwa vhangha u vhumbea ha makole na mvula ya mibvumo. Tsha u thoma, hu vha na muḡhiso muḡhulwane ntha ha mavu nga tshifhinga tshine ḡuvha la vha li tshi khou fhisesa nga ṛwedzi u fhisesaho wa ṛwaha. Muya u re shangoni u a fhisesa ngauri u vha u so ngo tsitsikanesa, u a leluwa sa zwenezwo u do thoma u gonyela kha dzingamufhe.

U gonyela ntha hu nga ṭuṭuwedzwa nga u gonya musi tshileme tsha muya u vhudzulaho u tshi rwana na thavha kana mutshilinzhi wa thavha wa kombetshedzea u gonya. Izwi zwi ḡivhea sa mvula ya mibvumo ya orografiki. Nḡila ya vhuraru ine makole a mubvumo a nga thoma u bvelela ngayo ndi musi u vhudzula nga u ṭavhanya ha tshileme tsha muya u rotholaho nga murahu ha lutsinga lu rotholaho hu tshi vhudzula nga fhasi ha muya u fhisa zwa kombetshedza uri muya u dudelaho u gonye. Arali hu na murongwe wo lingana kha muya u dudelaho, makole a do vhumbea muya u dudelaho. Lushaka ulu lwa mvula ya maḡumbu lu vhidzwa u pfi lutsinga lwa mvula ya maḡumbu.

Luvhilo lune muya u dudelaho wa bva khalwo lu tshi gonya lu tshi ya kha dzingamufhe kanzhisa lu fhira 10 m/s, fhedzi lu nga kha di fhira 30 m/s. Mvelelo idzi dza makole a maḡumbu dzi aluwa nga nḡila yo leluwaho u swika kha vhunṭha ha 12 km. Kha la Afrika Tshipembe throposifi i bvelela kha vhunṭha ho linganelaho na u thivhela u bvela phanda kha u sika makole. Sa zwenezwo, makole a tou phaḡalala uri a kone u vhumbea makole ane a nga hamula.

Maga o fhambanaho a mutevheṭhaḡu wa mvula ya mibvumo

Nga tshifhinga tsha mutevheṭhaḡu wa mvula ya mibvumo hu na maga mararu ane a vhonealaho. Makole a mubvumo a fhedza tshifhinga tshi re fhasi ha awara, fhedzi a si makole a mubvumo oṭhe ane a bvelela nga mutevheṭhaḡu wa maga mararu.

Nga liḡa la u thoma, liḡe la vhidzwa sa makole mvumi, kanzhisa hu na lutsinga lwa muya une wa khou gonyela ntha makoleni une wa vha na maandla lune wa nga fara marotha a

makole na marotha a mvula o no vhumbeahaho ane o papamala kha makole. Makole a aluwa nga kuitele kwo fhambanaho na u vha mahulwane na u lemela u swika lutsinga lune lwa khou gonya lu si tsha kona u a hwalla kha gole la mubvumo.

Kha vha dzhieḡe ntha: Marotha a makole ndi maṭuku nga nḡila ine a ita marotha a dzimilioni ane a vhumbea marotha a mvula o linganelaho ane a vha na dayamitha ya 2mm.

Makole a mubvumo a swika mathomoni a liḡa la vuvhili musi hu tshe na lutsinga lune lwa khou gonya kha tshipiḡa tshithihi tsha makole tshine tsha ita uri makole a di aluwa a tshi ya, ngeno kha tshirwe tshipiḡa tsha makole ho no vha na lutsinga lwa muya lune lwa khou tsela fhasi zwi tshi khou itiswa nga marotha a mvula ane a khou thoma u lemela a tshi khou wa sa mvula. Maḡheloni a liḡa la vuvhili, liḡe la ḡivhea sa liḡa la u fhedza, mvula ya mibvumo i vha yo no kalula hu **na lupenyu na mibvumo** khatihi na tshifhango arali tsho vhumbea makoleni. Nga zwiṭuku u tsela fhasi hu do phaḡalala na gole u swika kha liḡa la vuvhili na la u fhedza, zwine zwa vha liḡa la u dzika hune ha vha na lutsinga lwa muya une wa khou tsela fhasi kha makole na u na ha mvula. Ngauri a hu tshe na lutsinga lwa muya lune lwa khou gonya, makole ha tsha aluwa nahone musi marotha mahulwane a mvula o no wa oṭhe makoleni, makole a a balangana hu sa athu u fhela tshifhinga ḡuvha la mbo di bva.

Mvula ya mibvumo i nga vha na gole li vhinḡuluwaho kana sele, fhedzi mvula ya mibvumo i vhonealaho kha la Afrika Tshipembe i na zwigwada zwa sele dzine dza bvelela inwe nga murahu ha inwe i tshi fhedza minete ya 30 u ya kha 40. Fhedziha, dziṛwe mvula dza mibvumo dzi phaḡalala kha tshipiḡa tshihulwane na u fhedza tshifhinga tshihulwane. I vhidzwa u pfi mvula ya mibvumo ya 'sele khulwane'. Lushaka ulu lwa mvula ya mibvumo lu fhedza tshifhinga tshilapfu na uri i na lutsinga lwo khwaṭhaho lune lwa fhedza tshifhinga tshilapfu lune lwa gonya na u tsa makoleni. Kanzhisa i vhumbea tshipiḡa tsha muya wa maḡumbu – mutalo wa mvula ya maḡumbu ane a tshimbila oṭhe.

Tshivhudzo nga u angaredza musi hu na mvula ya mibvumo

- Arali vha nḡa **VHA SO NGO** dzumbama nga fhasi ha miri.
- Kha vha thetshesele radio na TV uri vha wane tshivhudzo.
- Arali zwi tshi konadzea kha vha dzule nga ngomu nḡuni hu si tsini ha mafasiṭere.
- Kha vha valele zwifuwo na u fukedza dzigoloi.
- Kha vha puḡakulule zwishumiswa zwa muḡagasi zwoṭhe.
- Vha so ngo ṭamba shawarani kana bafuni kana u shumisa luṭingo.
- Arali vha tshi khou reila, **KHA VHA IME** vha pake nga thungo ha bada hu si na miri, mapala a muḡagasi na mielela.

2. Nyimele dza mutsho dzi elanaho na mvula dza mibvumo

Mvula ya mibvumo inwe na inwe i bveledza lupenyo, mikumbela na madumbu, tshifhango na uri kha nyimele dzo kalulaho i disa dumbumazwikule.

• LUPENYO

Musi hu na mubvumo, kha vha dzehene nga ngomu!

Lupenyo lu itea kha mvula ya madumbu inwe na inwe naho-ne lu fanela u lavhelelwa musu mvula ya madumbu i tshi tou thoma.

Lupenyo ndi mini?

Lupenyo ndi lutsinga lwa fulufulu muyani, zwipali zwine zwa vha negethivi na phosethivi zwi tshi kuvhangana nga fhasi na nga ntha ha gole, musu mutsiko wa u tangana vhukati hazwo u tshi vha na maanda, zwi bveledza fulufulu. Fulufulu li li vhone nga lupenyo lwa tshedza makoleni.

Zwipala zwa vhubavuvha zwa shango, nga maanda Kapa Vhubavuvha na Kwazulu Natal, zwi na nyimele nanzhisa dza mpfu dzo vhangwaho nga lupenyo kha la Afrika Tshipembe. Zwenezwo kha vha dziele ntha vhupo uvhu.

Mbuno dza nga ha lupenyo

- Hu na tshakha tharu dza lupenyo
 - U bva makoleni u ya fhasi
 - U bva fhasi u ya makoleni
 - U bva makoleni u ya makoleni
- Lupenyo lu rwa fhasi lu swikaho 100 kha muthethe muwe na muwe.
- 20% ya vhatu vhane vha rwiwa nga lupenyo vha a lovha.
- “Lupenyo a lu rwi luvhili”. Mashudu mavhi izwo lu tou vha lungano. Lupenyo lu nga rwa kha vhupo vthuthi lwo vhalaho.
- Vhunzhi ha u rwa uho hu itea musu mubvumo u tshi thoma kana u tshi fhela.
- Vha swikaho 85% vha zwipondwa ndi vhana na vha-
thanga vha re vhukati ha miwaha ya 18-35 ngauri mibvumo i vha wana vha tshi khou tamba nda kana vha tshi khou shuma nda.
- Fulufulu li re kha lupenyo luthi li nga funga gulupu ya wathi dza 110 lwa mavuvha a 90.
- Tshikhala tsha u vholawa nga lupenyo ndi 1 kha 2,000.000.

Tshivhudzo ya lupenyo

- Arali vha nga nda musu vha tshi vhona kana vha tshi pfa lupenyo lu tshi khou da kha vha wane fhethu ho tsireledzeaho ha u dzumbama nga u **tavhanya!**
- Arali mavhudzi avho a nga ima, kha vha bve fhethu afho nga u **tavhanya**, ngauri lupenyo lu nga rwa hanefho hu si kale.
- Musu vha tshi vhona lupenyo lu tshi PENYA kha vha vha mithethe u swika vha tshi pfa BUUM kha mithethe ya 30 – kha vha litshe mishumo ythe ya nda vha tde fhethu ho tsireledzeaho hune vha nga dzumbama hone. Arali vha vha mithethe ya 15 kana ya fhasi kha iyo, lupenyo lu nga rwa hune vha vha hone.
- Vhupo vhu so ngo tsireledzeaho nga tshifhinga tsha mubvumo wa mudagasi ndi:
 - Zwivhumbeo zwilapfu u fana na miri, thingo na mapala a mudagasi
 - Tshikwara
 - Ndu dzi re thungo
 - Madini ho vuleaho
 - Zwiduni kana zwidu zwa piikiniki
- Vha so ngo vha tsini na kana u fara:
 - Zwithu zwa tsimbi u fana na dara, zwigariki zwa golufu, baisigira, thuthuthu, lutingo, mapala a mudagasi, zwifhato zwa tsimbi u fana na mapala na phaphapha/windimili.
- Arali vha nga ngomu musu hu na madumbu vha so ngo dzula tsini na mafasitere. Vha so ngo:
 - Fara tshithu tsha tsimbi,
 - Shumisa tshishumiswa tsha mudagasi,
 - Shumisa lutingo,
 - Tamba bafuni kana shawarani.
- Arali vha tshi khou tshimbila kha vha dzule goloini.
- Vha so ngo bambela musu hu na mvula ya mibvumo.
- Vha so ngo tamba mutambo musu hu na mvula ya mibvumo. Vhatu vhane vha tamba khororo na vhare vha khovhe vha kha khombo khulwane.

• DUMBUMAZWIKULE

Dumbumazwikule ndi dumbu line la mona li na maanda kha phandakati/dayamitha thukhu na uri ndi lone la khombo nga nyimele dzothe dza mutsho.

Dumbumazwikule ndi mini?

Dumbumazwikule ndi nyimele ya mutsho ine ya bveledza nga mvula ya mubvumo, nga maanda iyo ine ya elana na tshifhango.

Hu tshe na mihumbulo yo fhambanaho nga vhadivi vho fhambanaho nga ha uri dumbumazwikule li vhangwa nga mini, fhedzi vhanzhi vha tendelana kha uri li itiswa nga u mona hu gonyelaho ntha hune ha vha hone kha gole hu re na maanda. Sa zwenezwo, dumbumazwikule li bvela kha gole na u tshimbila li tshi vhone sa fainele i bvaho makoleni i tshi ya fhasi mavuni. Li dzhia zwivhumbeo zwo fhambanaho nahone tshinwe tshifhinga li vhone sa fainele tsekene, u fana na silinda na uri tshinwe tshifhinga li nga thambo yo nembelaho u bva makoleni u ya fhasi. Fainele ine ya vhone i na marotha a madi ane a vumbwa kha fainele zwo

itwa nga muludeo. Tsini na fhasi hune ha vha na buse, matari na mañwe matzhakatzhaka zwi fhufhiselwa ntha. Kanzhisa hu vha hu na tshidumbumukwe tsha maanda.

Phimakati/Dayamitha ya fainele i fhasi ha tshikati nga mithara i si gathi ya dana, fhedzi mañwe madumbumazwikule ndi mahulwane nga phimatshikati i fhiraho 1 km. Kutshimbilele kwa muya kha dumbumazwikule ku vha hu saikiloniki, nga inwe ndila kha Lurumbu lwa Tshipembe, muya u rwela tshi-watshini u mona nayo. Kanzhisa thodzi ya fainele i kwama fhasi lwa mithethe i si gathi, fhedzi ho gi vha na nyimele dze dza vhonala he ya vha i fhasi lwa tshifhinga tshi fhiraho awara.

Gumofulu ya luvhilo lwa muya kha dumbumazwikule kanzhisa lu vhukati ha 120 na 360 km/h, fhedzi u a vha na maanda a fhiraho 432 km/h. Mutsiko kha fainele u vha u fhasi u fhira mutsiko wa dzingamufhe u mona nayo.

Tshinyalelo ya ndaka kanzhisa i vhanghiwa nga muya wa maanda, vuhulu musi u tshi khou vhudzula kha 144km/h. Phambano ya mutsiko nga ngomu na nga nda ha dumberumazwikule na yone i a kona u ita tshinyalelo, nga maanda zwifhafo zwine mafasitere a re kha tshifhafo o valiwa. Musi dumberumazwikule li tshi tshimbila na tshifhafo itsho, mutsiko kha tshifhafo u vha u ntha u fhira mutsiko u re nga nda. Phambano ya 69hPa i ita mutsiko wa silini ya mithara 3 nga 3 une wa lingana na tshileme tsha vhunzhi tshi fhiraho 6 000 kg. Tshileme itsho tshi ita uri hu vhe na tshinyalelo khulwane kha dziñwe nyimele lune thanga ya ndu yithe i nga hwaliwa na

dzimbondo dza wela matungo.

Mafhungo a takadzaho nga dumberumazwikule ndi mubvumo wo khetheaho u re ntha une wa itea. Vhathu vho no vhuyaho vha u pfa vha tlatshedza mubvumo uyo sa u pfalaho u nga “zwidimela zwa zwigidi” “mubvumo wa notshi dza milioni” kana “mubvumo wa dzhethe”.

Tsivhudzo dza dumberumazwikule

- Musi vha tshi vhona dumberumazwikule, kha vha shavhele kha tshifhafo tsho tiwaho kana vha ye vhukati ha ndu yavho vha dzule nga fhasi ha fanitshara yo kwathaho, u fana na tafa.
- Kha vha tse goloini, dzikharavane na ndu dzine dza tshimbilwa nadzo, sa izwi tshi nga hwaliwa, u wiswa na u tshinyadzwa nga madumbu na zwikengevhefa zwine zwa khou fhufha.
- Kha vha bevele kule na mafasitere, sa izwi ngilasi dzine dza khou fhufha na zwikengevhefa zwi tshi vhangana mpfu nnzhi.
- Vha so ngo lingedza u shavha dumberumazwikule nga goloi, kha vha tse goloini nga u tsvhanya vha wane fhethu hune vha nga khuda hone.
- Arali la vha wana nda, kha vha edele fhasi dindini kana hu re fhasi fhedzi vha thogomele mudalo arali hu na mvula khulu.

3. Dumberumukwe la Throphikha

Nga nda ha dumberumazwikule, hu na inwe nyimele ya mutsho une wa kanganyisa une wa itea kha dzingamufhe nahone u divhea nga madzina o fhambanaho kha mashango o fhambanaho. Afha ri khou amba nga dumberu la throphikha line la divhea kha la Afrika Tshipembe sa dumberumukwe la throphikha, ngeno Amerika vha tshi ri ndi harikheini. Asia li divhea sa thaifuni.

Dumberumukwe la throphikha li tshuwedza mutsho wa Afrika Tshipembe, nga maanda li vha hone musi tshilimo tshi tshi vho ya u fhela, tsini na ikhweitha/malinganye, ntha ha Danzhe la India vhukati ha 5°S na 10°S. U thomani dumberu lo vha li tshi tshimbila nga zwituku kha sia la devhula vhukovhela thungo ha ikhweitha, fhedzi nga murahu la thoma u tshimbila nga luvhilo u ya kha devhula vhubavuvha li tshi khou tshuwedzwa nga muya wa vhukovhela wa maanda. Lwanzhe lu dudelaho lwa throphikha lu ita uri muya wo nukalaho u dudelaho u gonye zwine zwa ita uri hu bevelele sisiteme ya mutsiko mutuku i re na mudimuwo muhulwane na u vhumbiwa ha makole ntha kha vhupo honoho. Tshivhalo tshihulwane tsha fulufulu la mufhiso, une wa divhea sa mufhiso wo engedzedzwaho, une wa bevelela nga tshifhinga tsha muludeo na u shuma kanzhisa sa tshiko tsha fulufulu la dumberumukwe la throphikha.

Kha lurumbu lwa Tshipembe muya une wa mona na dumberu u monela tshiwatshini na makole a bevelela u nga tshipirinngi a tshi khou monela tshiwatshini na muya wa vha dumberu. Makole a no nga tshipirinngi ane a vha a makolemvumi/khumulasi na a khumilonimbasi ane a swika kha vhuntha ha 12km a nga

phadlala tshikhala tshi lingana 700km. Dumberumukwe la throphikha li nga fhedza maduvha a 9, fhedzi kha nyimele dzo kalulaho li nga fhedza vhege 3 u swika kha 4.

Dumberumukwe la throphikha na lone li na dziñwe mbonalo. Vhukati ha dumberu muya wo oma nahone u tsa u bva ntha u tshi ya fhasi mavuni. Izwi zwi ita uri vhupo vhune ha sa vhe na makole na hune muya wo dzika. Afho fhethu hu vhidzwa u pfi lito nahone ho tadvhuwa u bva kha 30 u swika kha 50 km. Musi lito lo dzika, vhupo u mona na lito vhu vha vhu so ngo dzika. Afha muya wa madumbu u vhudzula nga luvhilo lwa vhukati ha 120 u ya kha 200km/h.

Dumberumukwe la throphikha li dovha la vha na mvula khulu ine ya vhangana midalo. Muya wa madumbu u dovha wa ita uri hu vhe na magabelo mahulu na lutsinga lu swikaho kha mithara dza 12 zwine zwa nga vhangana tshinyalelo khulwane kha dorobo dza khunzikhunzini.

Musi dumberumukwe la throphikha li tshi dzhena shangoni, li tumula tshiko tshalo tsha fulufulu na khuthano ine kuvhudzulele kwa muya ku ita uri maanda a dumberu a tsele fhasi u swika li tshi tou phadlala tshothe.

Nwaha muñwe na muñwe mutevhe wa madzina a tshi tevhekana nga alifabete u a riwaliwa ane dumberu la vhidzwa ngao nga ndila ine a vhonala ngayo. U thomani madzina a vhafumakadzi o vha a tshi shumiswa. Dumberumukwe le la vhangana khakhathi ndi Domina la Kwazulu Natal le la vhangana tshinyalelo khulwane nga Phando 1984.

4. Miḡalo

Miḡalo i itea musi maḡi a tshi elela a manzhi kha mielela yo ḡowealeho u fana na milambo na mielela ya maḡi a mvula. I nga itea musi mvula yo na tshifhinga tshilapfu, nahone mvula i tshi khou nesa kana nga tshivhumbeo tsha miḡalo ine ya tshimbila na mvula dza mibvumo.

Tsivhudzo ya miḡalo

- Arali zwi tshi konadzea kha vha dzule nga ngomu nahone vha so ngo vha vha dzibadani.
- Kha vha thetsheselele ngivhadzo dzo khetheaho kha radio na TV.
- Vha so ngo pfukha milambo na mielela yo ḡalaho hune maḡi a vha nṱha ha magona.
- Kha vha ye hune ha vha nṱha arali zwi tshi konadzea.
- Arali vho hahedzwa nga muḡalo vha goloini, kha vha i sie vha gonye ho itaho tshikwara.
- Nga ngomu ha zwifhaṱo kha vha sudzuluse zwithu zwa ndeme zwi vhe fhethu ho tsireledzeaho hune ha vha nṱha.
- Kha vha dzime muḡagasi hune wa ḡa ngaho kha tshifhaṱo.
- Kha vhupe ha mahayani kha vha tsireledze/u pfususela zwifuwo fhethu ho tsireledzeaho hune ha vha nṱha.
- Kha vha tutshele haya havho nga u ṱavhanya arali hu tshi khou themendelwa uri vha pfuluwe, vha sa athu u hahedzwa nga muḡalo.
- VHA SO NGO VHUYA VHA reila maḡini o thivhaho bada. A vha ḡivhi uri o tsa lungafhani kana arali bada yo kumbiwa.
- Arali goloi ya tsima, kha vha i sie heneffho nga u ṱavhanya vha wane fhethu hune ha vha nṱha.
- Kha vha dziele nzhele arali hu vhusiku ngauri zwi a konḡa u vhona arali muḡalo u khombo.

5. Mimuya ya maanḡa

Maḡumbu a Geiji a itea kha phendelashango, nga maanḡa a itea nga tshifhinga tsha mvula ya mibvumo nga zwiivhumbeo zwo fhambanaho. Mimuya iyi i itea nga u ṱavhanya nahone i vhangwa tshinyalelo khulwane, nga maanḡa yo vhangwa nga ḡumbumazwikule.

Tsivhudzo ya mimuya ya maanḡa

- Kha vha dzule nga ngomu nguni arali zwi tshi konadzea vha dzulele kule na mafasiṱere ane a vulea nga tshifhinga tsha maḡumbu mahulu.
- Kha vha thetsheselele radio na TV u wana tsivhudzo.
- Arali vha tshi khou tshimbila nga goloi kha vha ṱogomele maḡumbu ane a khou buḡa badani, nga maanḡa vhukati ha zwifhaṱo.
- Kha vha ṱogomele miri ine ya nga vha yo wa kana mapala a muḡagasi kana matshakatshaka ane a khou fhufha.
- Zwiikepe zwiṱuku zwi fanela u bva lwanzheni zwa wana vhudzumbamo vhuimangalavha, kunzikhunzini dza mulambo kana kha gombame ḡo tsireledzwaho.

6. Murotho na gammbogo

Mimuya i rotholaho mi-hulwane, u wa ha gamm-bogo, mvula i xwatudza-ho, na thempharetsha i rotholaho zwi vhangwa khombo kha avho vhane vha khou tshimbila kana u tandula nḡa na uri muthu u fanela u ambara nga nḡila i elanaho na murotholo.

Tsivhudzo ya nyimele dza muxwatu

- Kha vha dzule nga ngomu arali zwi tshi konadzea.
- Kha vha thetsheselele radio na TV u wana tsivhudzo.
- Arali vha tshi khou tandula nḡa kha vha ambare zwa vhududo.
- Arali hu tshi khou rotholesa, kha vha vale mulomo wavho u itela u tsireledza mafhafhu avho kha muya u rotholaho.
- Vha so ngo nwa halwa, kana zwinwiwa zwi re na khafeini kana u daha arali hu tshi khou rothola lwo kalulaho. Izwi zwoṱhe zwi ita uri hu vhe na haiphothermia na furosithibaithi.
- Kha vha tsireledze zwifuwo kha murotho zwi re madangani.

U reila kha nyimele dza muxwatu

Tsivhudzo ya khwinesa ya u reila kha mutsho u si wavhuḡi ndi u litsha u reila, arali vha tshi kona kha vha litshe vha ḡi engedzele tshifhinga tshilapfu tsha u swika hune vha khou ya hone.

Vhunzhi ha dzigoloi dzi hanganea dzithavhani ngauri a vha sedzi tsivhudzo dza mutsho dzine dza hashiwa kha radio na TV.

Tsivhudzo murotho na gammogo

- Kha vha bve dzingilani arali zwi tshi konadzea.
- Kha vha thetshesele kha radio kana TV u wana tsivhudzo.
- Musi vha tshi khou reila hu re na khuli, kha vha fhungudze luvhilo vha funge mavhona mahulwane. A SO NGO fungenwa.
- Kha vha vhona uri vha khou vhonele.
- Vha so ngo ima vhuwati ha bada.
- Kha vha shumise lumeme lwa kha tshauja sa tsumbandila hu si mutalo wa vhuwati, uri vha so ngo tshaisana na goloi dzine dza khou da kana vha thithisea nga mavhona mahulwane.
- Kha vha dzulele u shumisa tsha u nokisa na waipara dza windisikirini hune ha vha na khuli uri mafasitere a vhonele.
- Kha vha dzulele u lavhelesa tshikalaluvhilo nahone vha dzule vha kha luvhilo lwa fhasi lu sa shanduki.
- Kha vha humbule uri vha nwe vha reile a vha vhoni zwavhuqi kana vha vhonele kule na uri khuli i nga ita uri nga nnda ha bada hu suvhe.
- Kha vha nee ngafhadzo nga u tshanyanya, na uri musu vha tshi shumisa biriki, vha so ngo tou ima khadzo.

7. Khuli

Khuli ndenya i nga fhungudza kuvhona kune kwa nga sia hu na u thithisea ha dzigoloi na dzikhombo.

Khuli na mavhona zwi nga itisa uri hu vhe na kuvhona ku thithiseaho nahone zwi nga vhangha khombo. Ngudo dzo sumbedza uri vhatu vha sedza kha mavhona ane a khou poidza zwine zwa nga vhangha khombo. Zwino kha vha litshe u shumisa mavhona a shishi nga nnda ha musu zwi zwa ndeme.

Tsivhudzo ya khuli

- Kha vha fhungudze luvhilo vha vhe na tshikhala tshilapfu tsha u ima. Vha fanela u vha na tshikhala tshi lingana zwiraru vhuwati havho na goloi i re phanda havho.
- Kha vha kande biriki zwavhuqi, arali malinga avho a nga thoma u fara fhasi, vha so ngo tou kandesha biriki.
- Kha vha funge mavhona u itela uri vha vhonele nga vha nwe vha reile a vha vhoni zwavhuqi kana vha vhonele kule na uri khuli i nga ita uri nga nnda ha bada hu suvhe.
- Kha vha humbule uri vha nwe vha reile a vha vhoni zwavhuqi kana vha vhonele kule na uri khuli i nga ita uri nga nnda ha bada hu suvhe.
- Kha vha nee ngafhadzo nga u tshanyanya, na uri musu vha tshi shumisa biriki, vha so ngo tou ima khadzo.

8. U sa dzudzanyea ho kalulaho na lutsinga lwa mufhiso

U rama nga mufhiso: Musi thempharetsha na muhundu zwi ntha nga tshifhinga tshithihi, vhuwoni ha vhatu ha u fholisa muvhili nga u bva biko zwi a fhungudzea. Izwi zwi nga vha khombo vhuwoni.

Thempharetsha ya goloi i nga fhira digirii dza 10 u fhira ya nga nnda. Vha so ngo sia zwifuwo na vhana nga ngomu goloini, nga maanda arali hu tshi khou fhisa.

Tsivhudzo ya nyimele ya u sa dzudzanyea ho kalulaho na lutsinga lwa mufhiso

- Kha vha dzule nga ngomu tsini na fene arali zwi tshi konadzea.
- Vhaaluwa na vha ntha vha fanela u tshogomela nga maanda.
- Kha vha thetshesele radio na TV u wana tsivhudzo.
- Kha vha litshe u shuma mishumo i lemela nga nga nnda.
- Kha vha litshe u tamba mitambo.
- Kha vha ambare zwiambaro zwi sa fhisi.
- Kha vha nwe zwilufi zwizhi, HU SI halwa, sa izwi halwa vhu tshi fhedza maqi muvhilini.

9. Nyimele dzine dza ita uri mulilo u phadalale

Musi ho vha na tshifhinga tshilapfu tshe ha vha hu si na mvula khathihi na u vha na muya u fhisa wo omaho; mulilo wa daka u nga funga na u phadalala nga u tshanyanya. Mililo ya daka i itea nga maanda tshilimo. Muya u nana mulilo wa daka.

Musi hu tshi itwa tsivhudzo nga vha Tshumelo ya Mutsho ya Afrika Tshipembe, zwi vha zwi si ho mulayoni u vha mulilo nnda.

Tsivhudzo ya nyimele dzine dza ita uri mulilo u phadalale

- Kha vha thetshesele radio na TV u wana tsivhudzo.
- Vha so ngo vha mulilo fhethu ho vuleaho.
- Vha so ngo posa zwitommbi zwa fola nga nnda ha goloi kana dakani.
- Vha so ngo posa mabodlo dakani a nga funga mulilo.
- Kha vha vhiye mulilo muhwe na muhwe nga u tshanyanya.

Weather lines: 082 162

083 123 0500

SMS Service: *120*555#

Website: www.weathersa.co.za

Mobile Web: www.weathersa.co.za/m

Follow us on Twitter: @SAWeatherServic

**South African
Weather Service**

